

Turvallisesti ajan rajalle ja rajan yli

Syöpätautien erikoislääkäri Tiina Tasmuth lievittää kuolevien potilaiden kärsimystä. Työhön kuolevien parissa Tasmuthin ohjasivat hänen kokemuksensa neuvostoajan Virossa sekä Estonian uppoaminen.

TEKSTI | KALEVI VIRTANEN – KUVAT | JUKKA GRANSTRÖM

Ylilääkäri Tiina Tasmuthin työpaikalla, Espoon sairaalassa on palliatiivinen yksikkö, johon kuuluvat poliklinikka, kotisairaala ja vuodeosasto. Siellä hoidetaan vaikeasti sairaita elämän loppuvaiheen potilaita.

Potilaan keskimääräinen hoitoaika vuodeosastolla on kaksi viikkoa. Pisin hoitoaika on ollut viisi kuukautta, lyhin alle yhden tunnin. Koko moniammatillinen hoitotiimi on koulutettu tarjoamaan vaativuudeltaan erityistason palliatiivista hoitoa ja saattohoitoa.

Keskeistä palliatiivisessa hoidossa on potilaan elämänlaatu sekä psykkinen, fyysinen ja eksistentiaalisen kärsimyksen hoitaminen. Tävoitteena on myös se, että potilaalla olisi halutessaan vielä voimia olla omaisten kanssa.

– Vaikka tautia ei enää voida hoitaa, potilasta voidaan, Tiina Tasmuth sanoo.

Moni on kuullut tarinoita syöpään kuolevien kivuista ja pelkää niitä omalla kohdallaan. Pitkän linjan lääkärin Tiina Tasmuthin mukaan hyvään kuolemaan tähtäävä, kuolevien potilaiden kärsimyksiä lievittävä hoito on Suomessa kehittynyt 2010-luvulla valtavasti.

Tärkein syöpäkivun hoitomuoto on lääkehoito, jolla 80 prosenttia syöpäkivuista saadaan hallintaan. Hänen kokemuksensa mukaan osa lääkäreistä pelkää turhaan vahvojen kipulääkkeiden antamista saattohoitopotilaille. Lääkäreiden kannattaisikin enemmän konsultoida keskenään, koska erilaisten lääkkeiden ja hoitotoimenpiteiden kirjo on tänä päivänä suuri, sanoo Tasmuth, joka viimeksi edellisenä viikonloppuna päivystäessään Ter-

Kuka?

Tiina Tasmuth, 60

Työ: Espoon sairaalan ylilääkäri ja Terhokodin päivystävä lääkäri. Aikaisemmin lähes parikymmentä vuotta HYKS:n Syöpäkeskuksessa tutkijana, sairaalalääkärinä, erikoislääkärinä ja osastonylilääkärinä. Kysytty asiantuntija palliatiivisen hoidon ja saattohoidon kysymyksissä

Koulutus: Syöpätautien erikoislääkäri, palliatiivisen lääketieteen- sekä kivunhoitolääketieteen erityispätevyys. Valmistui lääkäriksi Tarton yliopistosta 1983 ja päteväytyi suomalaiseksi lääkäriksi 1990-luvun alussa. Lääketieteen ja kirurgian tohtori Helsingin yliopistosta 1997.

Perhe: puoliso teologian tohtori Randar Tasmuth ja kaksi aikuista lasta

hokodissa on itsekkin kysynyt kollegan mielenpidettä.

– Silloin kun potilaan vaikeita oireita ei saada riittävästi hallintaan, on mahdollista toteuttaa palliatiivinen sedaatio eli pinnallinen nukutus. Siinä kuolevan potilaan tajunnantaso alennetaan lääkkeillä joko väliaikaisesti esimerkiksi yksi tai hän nukkuu viimeiset hetkensä.

Potilas kysyy usein lääkäriltä kuolemansa hetkeä. Lääkärinä Tiina Tasmuth kertoo rehellisesti, jos tilanne on vaikea ja jos sairautta ei voida

lääketieteen avulla parantaa. Hän tuo myös esiin, ettei tiedä, kuinka kauan tilanne kestää. Hän painottaa sitä, mitä voidaan tehdä, jotta potilaalla olisi turvallinen olo.

Kuolemasta keskustellaan potilaan kanssa lähtökohtaisesti potilaan aloitteesta, Tiina Tasmuth sanoo. Harvemmin aloitteen tekee lääkäri, mutta siinäkin tapauksessa on asioita käsiteltävä potilaan ehdoilla.

– On potilaita, jotka eivät halua kuulla omasta

”

Vaikka tautia ei enää voida hoitaa, potilasta voidaan.

sairaudestaan tai sen levinneisyydestä, jolloin siltä keskusteluun lähestyvistä kuolemasta on lähes mahdotonta rakentaa. Silloin näistä asioista ei vaan puhuta.

Potilaan kuolemantavalla on merkitystä kaikille hänen läheisilleen. Jos rakas ihminen kuolee rauhallisesti ja kauniisti, jää läheisille ikävä, mutta siihen liittyy rauha. Jos taas kuolema on tuskainen, joutuvat läheiset kantamaan noita ikäviä hetkiä mukanaan

Tiina Tasmuth tietää, etteivät kaikki potilaat halua kuulla omasta sairaudestaan tai sen levinneisyydestä. Silloin lähestyvistä kuolemasta ei puhuta, hän sanoo.

ja kertomus saattaa kulkeutua vuosikymmenten taakse.

Kansalaisaloite eutanasian sallimiseksi keräsi 63 078 ihmisen kannatuksen ja eteni eduskunnan käsittelyyn keväällä 2018. Aloite hylättiin äänin 128–60. Samalla eduskunta velvoitti valtioneuvoston asettamaan laajapohjaisen asiantuntijaryhmän selvittämään elämän loppuvaiheen hyvää hoitoa, itsensä määräämisoikeutta sekä saattohoitoa ja eutanasiaa koskevia sääntelytarpeita ja tarvittaessa antamaan eduskunnalle ehdotuksia lainsäädännön muutoksiksi. »

Syöpä ja palliatiivinen hoito

Nykyisin lähes kaksi kolmesta syöpädiagnoosin saaneista paranee, kun 1960-luvulla joka neljäs parani.

Syöpä on toiseksi yleisin kuolinsyy Suomessa. Vuosittain todetaan noin 34 000 syöpätapausta, ja syöpään kuolee lähes 13 000 henkeä.

Yleisin kuolinsyy sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti ovat verenkierroelinten sairaudet.

Kun kaikki mahdollinen parantava ja syövän etenemistä jarruttava hoito on tehty, siirrytään palliatiiviseen eli oireenmukaiseen hoitoon. Se on parantumattomasti sairaan potilaan ja hänen läheistensä aktiivista ja kokonaisvaltaista hoitoa, jossa oireita ja kärsimystä lievitetään lääkkeiden ja henkisen tuen avulla.

Sana palliatiivinen tulee englannin kielestä, jossa se tarkoittaa helpottamista, lievittämistä ja tuskan vähentämistä. Palliatiivisen hoidon loppuvaihetta kutsutaan saattohoidoksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti mainitun asiantuntijaryhmän toukokuussa 2018. Määräaikailla on kesäkuulle 2021.

Tiina Tasmuth on yksi asiantuntijaryhmän jäsenistä. Tasmuthin mukaan suuri ongelma Suomessa on se, että saattohoidon taso riippuu aivan liian paljon siitä, missä päin Suomea ihminen sattuu asumaan tai mikä on hoitopaikka. Tasmuth on johdonmukaisesti ollut eutanasiaa vastaan.

– Kyseessä on ihmiselämän lopettaminen, ja toimenpide on peruuttamaton. Eutanasia ei ole hoidollinen toimenpide, eikä se sellaiseksi muutu, vaikka se olisikin lääkärin tekemä. Oman näkemykseni mukaan eutanasia on murha.

Miksi Tiina Tasmuth kaikista lääketieteen tarjoamista alueista halusi keskittyä myös palliatiiviseen hoitoon?

Kolmen vanhana vuonna 1962 pieni Tiina joutui olemaan kuukausia neuvostoviroalaisessa sairaalassa Tallinnassa. A-hepatiittitartunta, joka oli tullut päiväkodin ruuasta, sai jälkitautilaan aikaan vaikean maksatulehduksen. Lääkäri piti tilannetta jo toivottomana ja kehotti vanhempia ajattelemaan uuden lapsen

hankkimista. Vanhemmat rukoilivat, ja Tiina parani hiljaksen.

Tiina Tasmuth muistaa vieläkin yksinäiset päivänsä sairaalassa. Edes vanhemmat eivät saaneet käydä häntä katsomassa. Nyt hän toivoo, että palliatiivisen hoidon kautta jokaisella olisi oikeus lähimpiin ihmisiin ja tukeen elämän vaikeina hetkinä.

Valmistuttuaan lääkäriksi neuvosto-Virossa 1983 Tiina Tasmuth ei päässyt heti hoitamaan potilaita, koska hänen kristillistä vakaumustaan pidettiin vaarallisena. Potilastyön sijasta viranomaiset nimittivät hänet Tallinnan syöpäkeskuksen hallinnolliseksi ylilääkäriksi ja lisäksi hoitamaan Viron syöpärekisteriä.

Muutaman vuoden kuluttua Tasmuth kuitenkin sai luvan hoitaa syöpää sairastavia lapsia – niillä lääkkeitä ja tiedoilla, jotka neuvosto-Virossa tuolloin olivat käytettävissä.

– Tiedän, että suurin osa heistä olisi kuollut, vaikka he olisivat saaneet sen aikaista länsimaista hoitoa, koska vakava tauti todettiin yleensä liian myöhäisessä vaiheessa. Sain kylä potilaiden pahimmat kivut lääkkeitä hallintaan, mutta nykypäivästä katsoen hoito oli surkeaa.

Kolmanneksi viitaksi tielle, joka johti hänen elämän loppuvaiheen potilaiden lääkäriksi, Tiina Tasmuth nostaa Estonia-laivan uppoamisen vuonna 1994.

Syyskuisessa myrskyssä hukkui 852 matkustajaa, joista 95:n ruumiit löydettiin. Vainajat arkutettiin Suomessa, ja arkun päähän laitettiin nimikyltti. Sitten arkut lähtivät meren yli Tallinnaan.

Suomessa väitöskirjatyötä tekevää Tiina Tasmuthia pyydettiin Viron luterilaisen kirkon edustajaksi ruumiiden luovutustilaisuuteen.

Vainajat luovutettiin omaisille Tallinnassa sairaalan jäähyväishuoneessa. Kun Tasmuth saapui paikalle, itkivät omaiset tungeksivat ovien edessä. Sisällä oli kahdessa kerroksessa 42 Suomesta tuotua arkkua. Hänen lisäksensä paikalla oli patologian laitoksen työntekijöitä, joiden tehtävänä oli arkkujen siirtäminen.

Tasmuth sai kokonaistilanteen hallintaan, hankki käsiinsä nimilistan ja kutsui nimenhuudolla vainajien perheet hakemaan läheisensä. Arkut olivat auki ja jokainen vainaja näkyvässä. Kuolema oli jylhänä läsnä. Tasmuth lähti kotiin miehensä ja kahden pienen lapsensa luo mielessään kysymys, miksi olen olemassa.

Näihin kokemuksiin Tiina Tasmuth nykyään peilaa elämässään sitä, mikä on vaikeaa ja mikä ei.

– Vielä 1990-luvulla Virossa Suomeen muuttaessani oli tavallista, että potilaan huoneessa oli näkyvillä kristillisiä symboleita kuten Raamattu tai jokin raamatunlauselause, virsikirja, enkelinkuva. Nyt näitä näkee harvoin. Viron sairaaloissa en muista nähneeni näitä symboleja – ateistisessa neuvosto-Virossa kuolema oli tabu.

Mutta läheiset ovat suurimmalla osalla potilaista edelleen olemassa. Lähiomaisten läsnäolo, jos lähtevä sitä toivoo, on tärkeä osa hyvää saattohoitoa.

– Silti on ymmärrettävä, että saattohoidossa oleva potilas voi tänään kieltää päästämästä luokseen ketään, mutta huomenna pyytää, että koko suku kutsutaan paikalle. Mielialat vaihtelevat ja käytös voi olla hämmäntynyt, koska sairaus on henkisesti koettelevaa ja voimat vähissä. Sairas saattaa itsekin ihmetellä: miten minä noin käyttäydyin?

– Tavallisimmin kuoleman lähestyessä ihmisen päivä päivältä nukkuu enemmän ja pu-

”

Kuoleman näkeminen on opettanut kiitollisuutta siitä, mitä on.

huu vähemmän. Lääkäri tai sairaanhoitaja ohjaa usein omia pitämään kädestä, silittämään olkapäätä tai poskea, tai tekemään sellaista, mikä tuntuu hyvältä ja on ollut perheessä tapana. Kun kuolema lähestyy, yhteys, joka on ollut totta siihen saakka, jatkuu. Yhteys voi olla ihan viimeiseen hengenvetoon saakka.

Kristillisen vakaumuksensa esille tuomista Tiina Tasmuth ei katso tehtäväkseen työssään. Välillä hän rukoilee hiljaa mielessään potilaansa puolesta. Jos potilas itse kertoo jättävänsä itsensä ja asiansa Herran haltuun, Tasmuth ilmaisee hänelle tukeaan.

Tavattuaan paljon kuolevia ihmisiä ja oltuaan mukana heidän elämäntilanteissaan Tiina Tasmuth sanoo oppineensa, kuinka hauskaa elämä on.

– Olen nähnyt, kun sairaalassa on vietetty kuolevan potilaan vastasyntyneen lapsen ristiäisiä ja olen nähnyt pieniä lapsia kuolevan vanhemman vieressä. Kuoleman näkeminen on opettanut kiitollisuutta siitä, mitä on.

Eikä vain siitä mikä on, vaan myös siitä mikä tulee. ✕

Espeen sairaalan palliatiivisessa yksikössä potilashuoneen oveen kiinnitetään potilaan kuoleman jälkeen kukkakimppu. Kuvassa Tiina Tasmuth ja sairaanhoitaja Anneli Peltokangas.

LAULUN SIIVIN

OHUT JA KESTÄVÄ

Kirkkovirsikirja

Kaksi kestävää, helposti puhdistettavaa kansimateriaalia, neljä väriä. Kirkonkuvaja tekstipainatus mahdollinen kanteen. Koko 115 x 190 mm.
21,70 (26,80)
Väh. 50 kpl 19,80
Väh. 300 kpl 18,70
Väh. 600 kpl 16,60

Alk. 16[€]

Taskuvirsikirja Linnut

Virsikirjaa saa jälleen ihastuttavalla Nadja Sarellin Linnut-kannella! Taskuvirsikirjassa mukana ovat lisävihkon virret sekä Katekismus. Koko 90 x 138 mm.
14,90 (17,50)
Väh. 50 kpl 13,30
Väh. 200 kpl 11,90
Väh. 400 kpl 11,30

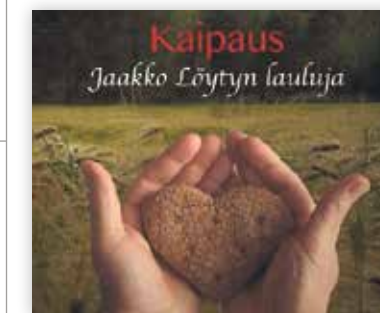
Alk. 11[€]

Taskuvirsikirja Suojelusenkeli

Rakastettu kovakantinen klassikkomalli. Koko 96 x 140 mm.
14,90 (17,50)
Väh. 50 kpl 13,30
Väh. 200 kpl 11,90
Väh. 400 kpl 11,30

Alk. 11[€]

Esa Ruuttunen, Cello Spirituels

Kaipaus

– Jaakko Löytyn lauluja
Utuuslevyn lauluissa kuuluu pienen ihmisen hengellinen ja maallinen kaipaus. Lauluissa ovat mukana pienen ihmisen ilot ja surut.
20,00

Markku Lepistö, Mikko Helenius

Bellows and Pipes cd
Utuuslevy sisältää uusia, harmonikalle ja uruille sävellettyjä instrumentaalkappaleita että traditionaalisia kansansävelmäsovituksia.
18,00 (20,00)